

Średniowieczny obraz świata

NA POCZĄTEK

Jakie pieśni śpiewa się przed rozpoczęciem ważnych uroczystości państwowych i religijnych? Jak myślisz, dlaczego praktykuje się ten zwyczaj?

O UTWORZE

Bogurodzica jest najstarszą polską pieśnią religijną. Tak jak w przypadku większości tekstów średniowiecznych, nie wiemy, kto był jej autorem. Utwór powstał między XI a XIV w., prawdopodobnie w XIII w. Jego najdawniejszy zapis pochodzi z początku XV w. Z czasem do dwóch najstarszych zwrotek zaczęto dodawać kolejne, w wyniku czego powstała pieśń składająca się kilkunastu strof. W XV w. *Bogurodzica* pełniła funkcję pieśni religijnej, hymnu narodowego i pieśni bojowej. Rycerstwo polskie śpiewało ją przed bitwami m.in. pod Grunwaldem (1410 r.), Warną (1444 r.), Chojnicami (1454 r.). W *Bogurodzicy* możemy odnaleźć cechy charakterystyczne dla średniowiecznego obrazu świata:

- Najważniejszy jest Bóg. Od niego zależy los człowieka, do niego modlący się kierują swoje prośby i myśli. Jest to odzwierciedlenie średniowiecznego teocentryzmu - przekonania, według którego Bóg jest przyczyną i celem wszystkiego, co istnieje, oraz najwyższą wartością.
- Ludzie zwracają się do Boga przez pośrednictwo Maryi i Jana Chrzciciela. Wynika to ze średniowiecznej hierarchii, w której każdy zajmował określone miejsce. Ci, którzy byli w niej niżej, czyli zwykli ludzie, nie mieli odwagi kierować bezpośrednich prośb do najwyższego władcy - Boga.
- Modlący się proszą o szczęśliwe życie doczesne, ale także o zbawienie po śmierci. Te prośby ukazują, jak średniowieczni ludzie myśleli o życiu. Było ono dla nich chwilowe i stanowiło tylko wstęp do życia wiecznego. Bardziej troszczyli się o to, co spotyka człowieka po śmierci.

Więcej o średniowieczu i literaturze średniowiecznej → s. 174-175

Bogurodzica

Bogurodzica dziewica¹, Bogiem sławiena² Maryja³,
U twego syna Gospodzina⁴ matko zwolena⁵, Maryja!
Zyszczy⁶ nam, spu[ś]ci⁷ nam.
Kyrieleison⁸.

Twego dzieła Krzciciela⁹, bożycze¹⁰,
Usłysz głosy, napełń myśli¹¹ człowiecze.
Słysz¹² modlitwę, jaż nosimy¹³,
A dać raczy¹⁴, jegoż prosimy:
A na świecie zbożny¹⁵ pobyt,
Po żywocie ra[j]ski przebyt¹⁶.
Kyrieleison.

PO PRZECYTANIU

Ukryte w tekście

1. Kto jest podmiotem lirycznym w utworze? Wskaż odpowiednie wyrazy w tekście.
2. Do kogo modlący się kierują prośby w pierwszej zwrotce? O co proszą?
3. Wskaż w pierwszej strofie określenia dotyczące Maryi. W jaki sposób została ona ukazana?
4. Do kogo są skierowane prośby w drugiej zwrotce? Czego dotyczą?
5. W jaki sposób postrzegali świat średniowieczni ludzie? Czego pragnęli, co było dla nich najważniejsze? Odpowiedz na podstawie pieśni i informacji zamieszczonych w notce „O utworze”.

Język i styl

6. Jakim językiem jest napisana *Bogurodzica*? Jakim terminem określamy występujące w utworze formy słów i wyrażeń, takie jak: *Bogiem sławiena*, *zyszczy*, *Gospodzin*?

- *7. W jaki sposób w średniowieczu tworzone były formy trybu rozkazującego?

Poszukaj

8. Dlaczego *Bogurodzica* uznawana jest za jeden z najcenniejszych zabytków języka polskiego? Znajdź informacje w różnych źródłach i zapisz je w zeszycie w formie notki.

Prośba
kierowana
do Maryi

Prośby
do
Chrystusa

¹ **Bogurodzica dziewica** – Bogurodzico dziewico.

² **Bogiem sławiena** – sławiona przez Boga.

³ **Maryja** – Maryjo.

⁴ **Gospodzina** – pana, tu: Boga.

⁵ **Zwolena** – wybrana.

⁶ **Zyszczy** – pozyskaj, zjednaj.

⁷ **Spu[ś]ci** – ześlij.

⁸ **Kyrieleison** – Panie, zmituj się; dzisiejszy zapis: Kyrie eleison.

⁹ **Twego dzieła Krzciciela** – ze względu na twój Chrzciciel (chodzi o Jana Chrzciciela, który ochrzcił Chrystusa).

¹⁰ **Bożycze** – synu Boga.

¹¹ **Napełń myśli** – spełnij pragnienia, zamiary.

¹² **Słysz** – wysłuchaj.

¹³ **Jaż nosimy** – którą zanosimy.

¹⁴ **Raczy** – racz, zechciej.

¹⁵ **Zbożny** – pobożny, a także pomyślny, szczęśliwy (raczej w sensie bogactwa duchowego).

¹⁶ **Ra[j]ski przebyt** – stałe przebywanie w raju.

WARTO WIEDZIEĆ

W 1960 r. powstał film *Krzyżacy*, będący adaptacją powieści Henryka Sienkiewicza. W jednej ze scen ukazujących bitwę pod Grunwaldem rycerze śpiewają *Bogurodzicę*, gdy wyruszają do walki z wrogimi wojskami zakonnymi.

Zadanie dla klas I Cp, I Fp, I GHp

Odpowiedz na pytania z drugiej strony. Przetłumacz Bogurodnicę na język współczesny (zwroty z marginesu)

Zadanie proszę przesać na adres e-mailowy w.przyborska@o2.pl do dnia 27.03.2020 r.